

‘Zij gaan voort van hype

Denkend over Kerk 2025 moeten we van alles. Prima, maar er is te weinig oog voor het gemeentemodel waarin veranderingen mogelijk zijn. Nogmaals een pleidooi voor de vertrouwensvolle gemeente.

Jan Hendriks

Op de huidige situatie van de kerk wordt gereageerd met prachtige aanbevelingen.

De dominee moet zich meer richten op buiten(kerkelijken), bevlogen en authentiek zijn, zichzelf primair zien als toeruster. Of: de kerkenraad moet het accent verleggen van management naar zijn eigenlijke missie. Jezus heeft Petrus niet opgedragen: ‘bestuur mijn kerk’, maar hem driemaal op het hart gebonden: ‘hoed de kudde’. De gemeente moet een beetje opgewekter zijn en zich niet laten beheersen door angst, en nog veel meer. Denk aan thema’s als: open, gastvrij, discipelschap, ‘back to basics’ – het aloude ‘terug naar de wortelen’ van Hendrik Kraemer – enzovoort.

Twee systemen

Er is geen aandacht voor het feit dat dit soort koerswijzigingen alleen mogelijk zijn binnen een bepaald gemeentemodel. Daardoor zijn de mooie aanbevelingen slaan in de lucht. Sterker nog: het aanvanke-lijke enthousiasme maakt plaats voor teleurstelling en dat versterkt gevoelens van neerslachtigheid – tot er weer een nieuw inspirerend idee wordt gelanceerd. Die ontwikkeling kunnen we weergegeven op de cadans van een aloude psalm: ‘Zij gaan voort van hype tot hype – en komen tenslotte nergens’. En de schuld wordt afgeschoven op dé twee zondenvokken van onze tijd: secularisatie en individualisering. Ten onrechte; de oorzaak ligt in ons gemeentemodel. Die bepaalt of een mooie

suggestie realiteit wordt of uitloopt op de zoveelste teleurstelling. De vraag wordt daarmee: welk model?

De keuze gaat tussen deze twee: de *Vertrouwensvolle Gemeente* of de *Angstig Bezorgde Gemeente*. Mijn stelling is dat de genoemde aanbevelingen alleen mogelijk zijn in het eerste model. Pogingen ze te realiseren in het andere systeem lopen uit op teleurstellingen en die versterken de sombere sfeer. Ik typeer de twee systemen.

‘Angstig bezorgd’

De angstig bezorgde gemeente wordt beheerst door bezorgdheid. Centraal staat de vraag: hoe overleven we? Die grondtoon doortrekt alle elementen. Gebrek aan vertrouwen leidt ertoe dat de leiding de touwtjes in handen probeert te houden. Het accent ligt op beheersing en controle. Zij heeft het hiermee zo druk dat zij nauwelijks toekomt aan haar missie. Gewaardeerd worden vooral mensen die volgen zonder vragen, andere geluid worden niet gezien als engagement, maar als kritiek.

Het gesprek tussen gemeenten is dan niet meer nodig; de bisschop komt wel langs

Gevolg: mensen houden liever hun mond. Bij evaluaties van activiteiten is hier de belangrijkste vraag: hoeveel mensen waren er? Dat leidt tot een hiërarchische structuur waarbij het beeld van ‘de hark’ past

die uit drie bouwstenen bestaat. Bovenaan het bestuur (kerkenraad/synode), daaronder een aantal werkgroepen – voor beleidsvoorbereiding of -uitvoering – en onderaan de gemeentevergadering. De laatste wordt niet voor een gesprek van hart tot hart bijeengeroepen, maar ten behoeve van een zo breed mogelijk draagvlak voor besluiten die elders genomen zijn. Gemeenteleden zijn hier geen participanten, maar adressanten. Naarmate de problemen groter worden, wordt de roep om meer hiërarchie sterker. Denk aan de huidige pleidooien om bisschoppen te introduceren binnen de Protestant-

se Kerk en de klassicale vergaderingen te ontbinden. Het gesprek van de gemeenten met elkaar is niet meer nodig; de bisschop komt wel langs. De noodzaak der tijden vraagt om een zekere hiërarchische struc-

tot hype...'

tuur, aldus Bert de Leede bij zijn afscheid van de PThU.

'Vertrouwensvol'

De vertrouwensvolle gemeente is het spiegelbeeld. Zij wordt beheerst door vertrouwen in drievoud. In de eerste plaats in God die ons niet laat vallen. Maar ook in de le-

ming én uitvoering. Die complete groepen kunnen uitgroeien van *werkgroep tot kerkgroep*.

Een voorbeeld hiervan is een groepje dat Thomasvieringen organiseert. Ik citeer uit de notulen: 'we beginnen de vergadering met een avondgebed, geleid door een lid van de werkgroep. Geen standaard liturgie, maar samen delen van onze persoonlijke twijfels en ons geloof'. Daarna bezinnen zij zich op de komende dienst, waarbij essentiële vragen aan de orde komen: 'Wij nodigen mensen aan de rand uit (...) maar wat hebben we dan te bieden? Wat is de inhoud van het geloof dat we met hen willen delen?'

Het basispatroon van kerkzijn is hierin gemakkelijk te herkennen: omgang met God, gemeenschap en dienst. Daarin gaat het niet om werkgroepen, maar om kerkgroepen. In de oude kerk aangeduid als *ecclesia in ecclesia*: kerkjes in de kerk waarin op een natuurlijke manier ook het onderlinge pastoraat gestalte krijgt!

Bondgenoten

Het ontstaan van kerkgroepen verlost de kerkenraad van veel managementtaken. Die kan zich daardoor concentreren op de vraag: zijn wij gemeente van de Heer? Concreet: hoe staat het in onze gemeente met de om-

mee te spelen. Daardoor verschuift het accent in de rol van de pastor van uitvoerder naar toeruster. Ook de gemeentevergadering krijgt een ander karakter. Centraal komt het onderling beraad te staan, uitlopend in een verbond: dit beloven we God en elkaar.

Hoop

In plaats van een *hiërarchische structuur* kan zo een *conciliaire structuur* ontstaan. Deze heeft dezelfde drie bouwstenen als de angstig bezorgde gemeente, maar nu anders gegroepeerd en gevuld. Centraal staat een netwerk van kerkgroepen die ook zelf besluiten nemen. Dit centrum wordt aan beide zijden geflankeerd door wat we kunnen schetsen als een halve maan: links de gemeentevergadering, rechts de kerkenraad. De kerkenraad heeft hier precies de positie die hem 2000 jaar geleden is toegewezen, die van de dienaar. Gemeenten en synodes waarin de overstap gemaakt wordt van 'angstig bezorgd' naar 'vertrouwensvol', ervaren positieve gevolgen. De sfeer verandert en neerslachtigheid maakt plaats voor hoop. De kerkenraad krijgt weer plezier in haar werk – 'het gaat weer ergens over!' – en ambtsdragers zijn eenvoudiger te vinden. En de pastores? Die hervinden hun bevlogenheid in de gemeente. Terwijl hun werkterrein groter wordt, wordt de werkdruk kleiner. Er is weer tijd om te bidden, te lezen, bewegingen te begeleiden en niet-christenen te ontmoeten. De aanbevelingen waarmee dit artikel begon, worden in de vertrouwensvolle gemeente op een bijna vanzelfsprekende manier gerealiseerd.

Dr. Jan Hendriks is emeritus hoofddocent praktische theologie VU en adviseur kerkopbouw.

Een nadere uitwerking van de beschreven gemeentemodellen is te vinden in Hendriks' boek *Goede Wijn. Waarderende gemeenteopbouw* (Kok: Utrecht 2013). Zie tevens: www.waarderendegemeenteopbouw.nl.

Werkgroepen kunnen uitgroeien tot complete, zelfstandige kerkgroepen – als ze vertrouwen krijgen

den van de gemeente die door God geroepen zijn tot het ambt aller gelovigen en daarvoor dus ook gaven hebben ontvangen. Ten slotte het vertrouwen in *buitenstaanders*.

Vertrouwen in gemeenteleden leidt ertoe dat zij gezien worden als leden van het koninklijk priesterschap aan wie een *complete taak* kan worden toevertrouwd. Dus het hele proces op een werkterrein: de bezinning, het nadenken daarover, besluitvor-

gang met God (welke plaats hebben gebed, meditatie, omgang met de Bijbel?), met de *gemeenschap met elkaar* (steunen en helpen we elkaar om onze pelgrimstocht voort te zetten?) en met onze *tweevoudige dienst* zoals geschetst door Marcus: de goede boodschap doorgeven en boze geesten uitdrijven (van armoede, eenzaamheid, uitzichtloosheid). Vertrouwen in gemeenteleden leidt tot ruimte voor gemeenteleden en anderen(!) om van de tribune af te komen en het spel